

فصل ۳

چند ضلعی ها و تقارن

هدف کلی

آشنایی با شکل های هندسی، چند ضلعی ها و رابطه بین آن ها

انتظارات از دانش آموزان در این درس:

۱ درک مفهوم چند ضلعی و شناخت مفهوم انواع آن

۲ یادگیری تعریف مرکز تقارن و محور تقارن

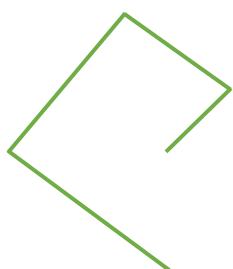
۳ شناخت خطوط موازی و عمود بر هم و قوانین مربوط به آن ها

۴ آشنایی با تعاریف متوازی الاضلاع، لوزی، مستطیل، مربع و ذوزنقه

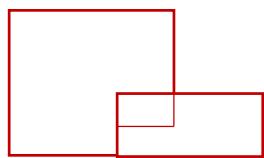
۵ پیدا کردن زاویه های داخلی یا زاویه های خارجی یک چند ضلعی

چند ضلعی:

هر خط شکسته بسته به طوری که ضلع‌ها به جز در رأس‌ها یکدیگر را قطع نکنند چند ضلعی نام دارد.

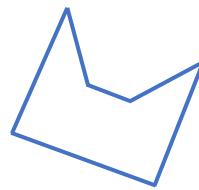
چند ضلعی نیست

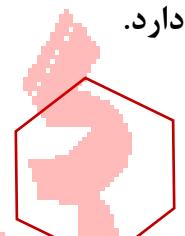
چند ضلعی نیست

چند ضلعی است

چند ضلعی است

چند ضلعی است

هر پاره خط که دو راس غیر مجاور یک چند ضلعی را به هم وصل کند قطر چند ضلعی نام دارد و تعداد قطرهای یک چند ضلعی را از رابطه زیر به دست می‌آید. (n تعداد ضلع است.)

$$\frac{n \times (n - 3)}{2}$$

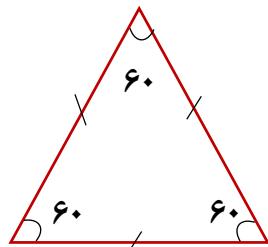
مثال: تعداد قطرهای یک هفت ضلعی چند تاست؟

$$n=7 \rightarrow$$

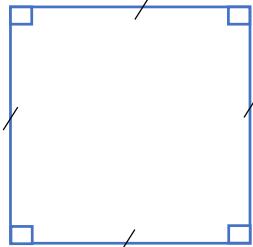
$$\text{تعداد قطرها} = \frac{7 \times (7-3)}{2} = \frac{28}{2} = 14$$

چند ضلعی منتظم :

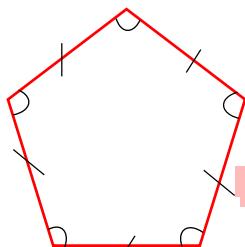
هر چند ضلعی که تمام ضلع هایش با هم و تمام زاویه هایش با هم مساوی باشند چند ضلعی منتظم

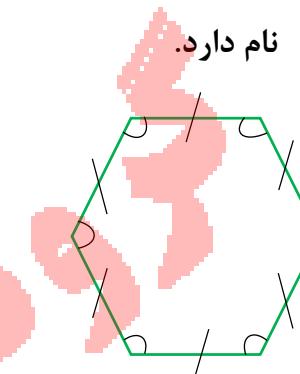
مثلث متساوی الاضلاع

4 ضلعی منتظم

5 ضلعی منتظم

6 ضلعی منتظم

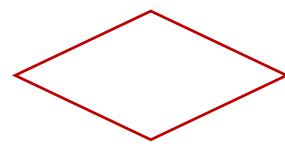
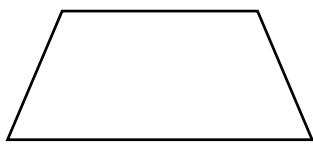
نکته: سه ضلعی منتظم همان مثلث متساوی الاضلاع و مریغ همان چهار ضلعی منتظم می باشد.

نکته: اگر یک چند ضلعی فقط ضلع ها یا فقط زاویه هایش برابر باشد منتظم نیست.

چند ضلعی محض :

هر چند ضلعی که همه زاویه های داخلی اش کمتر از 180° درجه باشند چند ضلعی محض یا کوژ نام دارد.

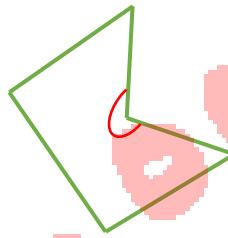
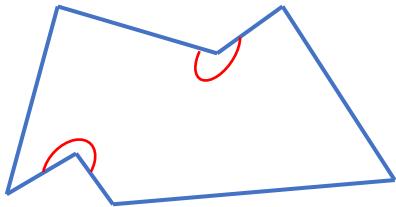
مثال:

نکته: همه چند ضلعی‌های منتظم محدب هستند.

چند ضلعی مکعر:

هر چند ضلعی که حداقل یک زاویه‌ی داخلی اش بیشتر از 180° درجه داشته باشد چند ضلعی مکعر یا کاو نام دارد.

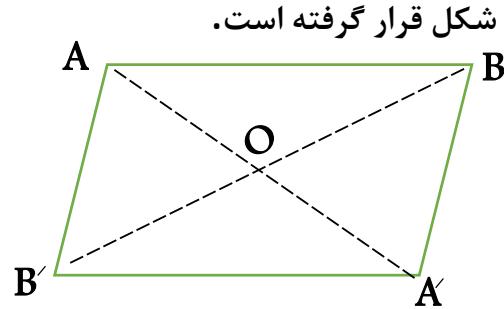
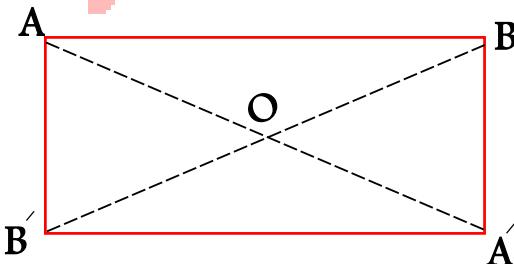
نکته: چند ضلعی منتظم مکعر وجود ندارد.

نکته: سه ضلعی مکعر یا مثلثی که مکعر باشد وجود ندارد و همه مثلث‌ها محدب هستند.

مرکز تقارن:

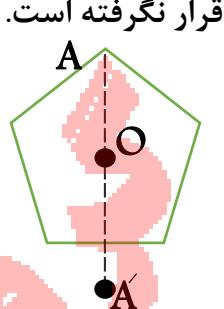
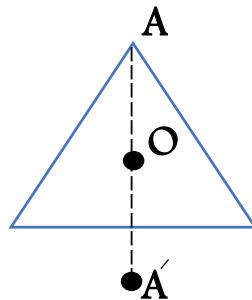
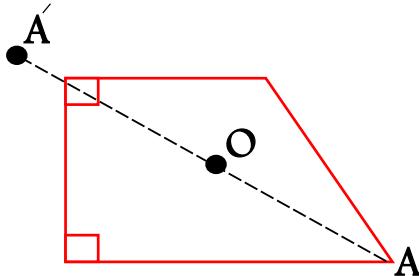
مرکز تقارن نقطه‌ای درون شکل است که اگر هر نقطه از شکل را به آن وصل کنیم و به همان اندازه در همان راستا ادامه دهیم فقط روی شکل قرار گیرد به عبارتی قرینه هر نقطه شکل نسبت به آن نقطه (مرکز تقارن) روی خودشکل قرار می‌گیرد.

مثال: در دو شکل زیر نقطه‌ی O مرکز تقارن شکل است زیرا قرینه نقاط A و B نسبت به O روی

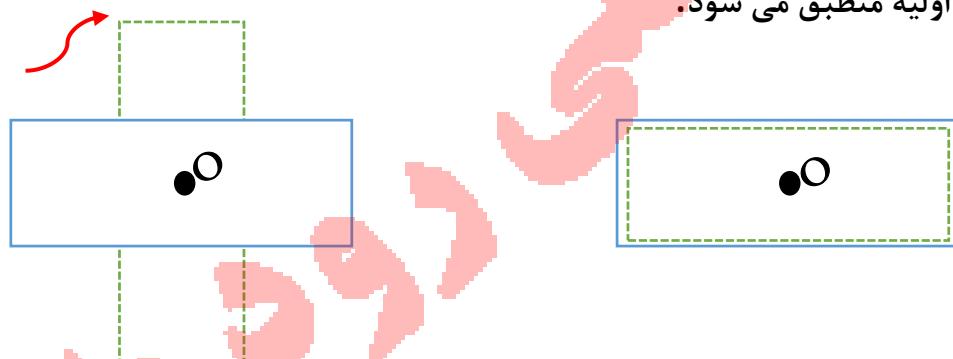
شكل قرار گرفته است.

مثال : در شکل‌های زیر نقطه O مرکز تقارن نیست زیرا قرینه نقطه A نسبت به نقطه O روی خودش قرار نگرفته است.

* به عبارت دیگر مرکز تقارن شکل، نقطه‌ای در این شکل است که اگر شکل را حول آن نقطه 180° درجه دوران دهیم بر خود منطبق شود.

مثال : نقطه O در شکل مقابل مرکز تقارن است زیرا اگر مستطیل را 180° درجه حول نقطه O دوران دهیم بر شکل اولیه منطبق می‌شود.

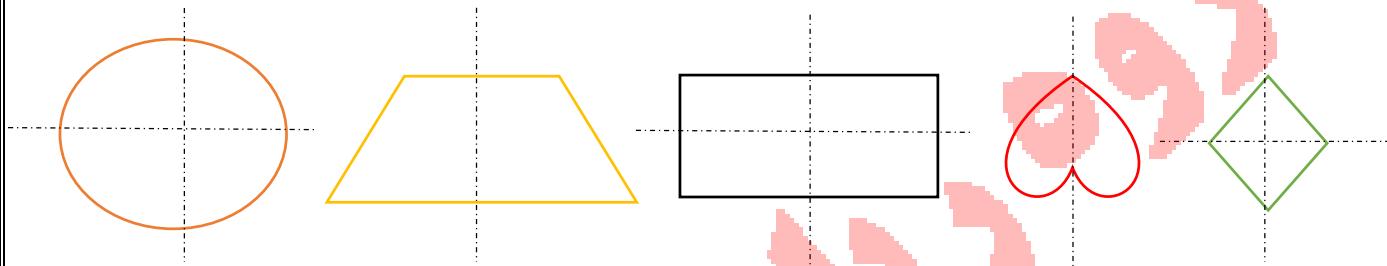
نکته : در چند ضلعی‌های منتظم اگر تعداد ضلع‌ها زوج باشد مرکز تقارن دارند ولی اگر تعداد ضلع‌ها فرد باشد مرکز تقارن ندارند.

مثال : مثلث متساوی الاضلاع و پنج ضلعی منتظم مرکز تقارن ندارند ولی مربع و شش ضلعی منتظم و ده ضلعی منتظم مرکز تقارن دارند.

محور تقارن:

خطی است که شکل را به دو قسمت قرینه طوری تقسیم می‌کند که اگر شکل را از روی آن خط تا کنیم دو قسمت شکل بر هم منطبق می‌شوند.

مثال: در شکل‌های زیر خطهای نقطه چین محور‌های تقارن شکل‌ها هستند.

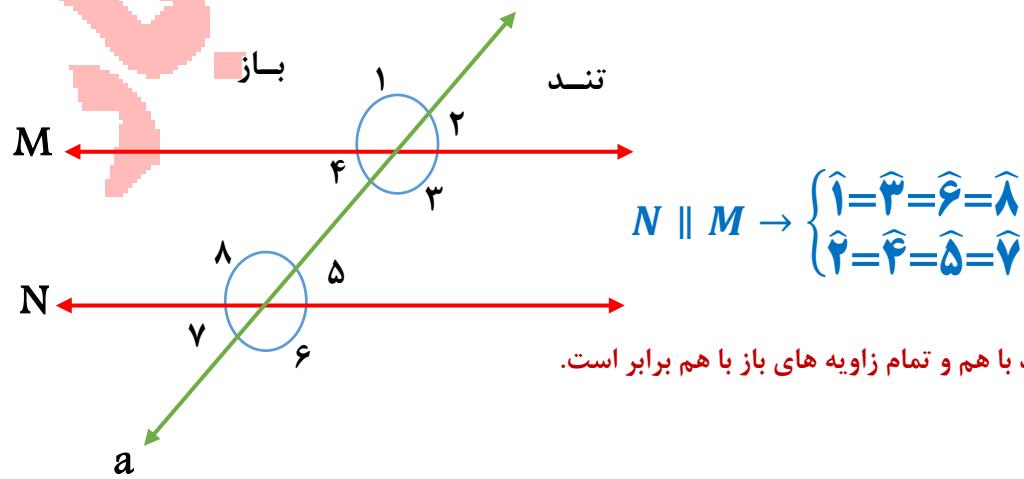

نکته: هر چند ضلعی منتظم به تعداد ضلع‌هاییش محور تقارن دارد.

مثال: سه ضلعی منتظم سه محور تقارن و شش ضلعی منتظم ۶ محور تقارن دارد.

توازی:

اگر خطی مانند a دو خط m و n را قطع کند و روی آنها زاویه‌های مساوی بسازد می‌گوییم دو خط m و n موازی هستند.

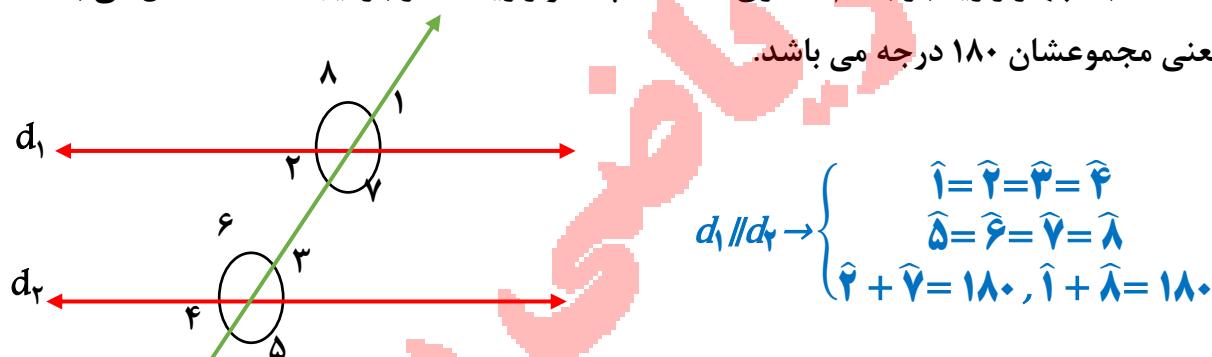
تمام زاویه‌های تند با هم و تمام زاویه‌های باز با هم برابر است.

سوال: در شکل چرا زاویه ۲ و ۴ با هم برابرند؟

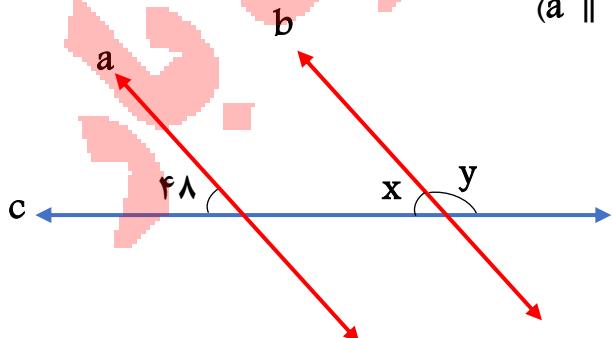
نکته: موازی بودن دو خط m و n را به صورت (علامت موازی بودن) $m \parallel n$ نشان هیم و اگر m و n موازی نباشند (یا متقاطع باشند) می نویسیم $m \not\parallel n$. (علامت موازی نبودن)

نکته: در شکل بالا به خط a خط مورب (خط کج) گفته می شود.

نکته: اگر دو خط موازی را خط موربی قطع کند نتیجه می گیریم: الف) چهار زاویه تند با هم مساوی هستند ب) چهار زاویه باز با هم مساوی هستند پ) هر زاویه تند و باز ایجاد شده مکمل می باشند یعنی مجموعشان 180 درجه می باشد.

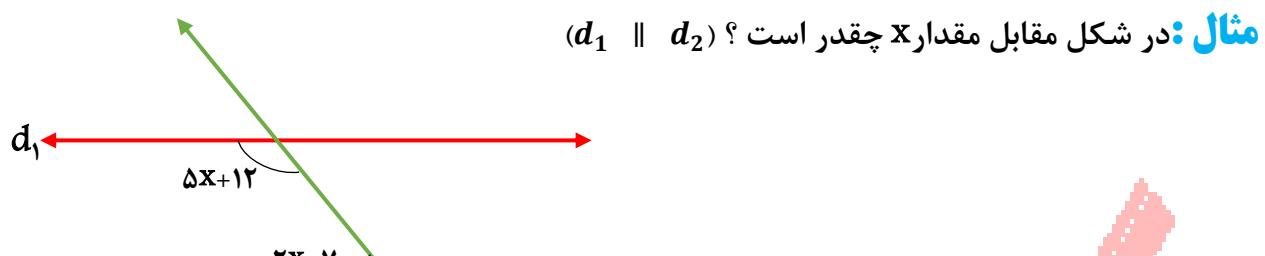

مثال: در شکل زیر مقادیر x و y را پیدا کنید. ($a \parallel b$)

پاسخ: در این شکل همه زاویه های تند با هم برابرند پس $x = 48$ و همینطور مجموع هر زاویه تند و

$$y = 180 - 48 = 132$$

مثال: در شکل مقابل مقدار x چقدر است؟ ($d_1 \parallel d_2$)

$$(5x+12)+(2x-7)=180.$$

داریم :

و با حل معادله تشکیل شده مقدار x به دست می آید.

$$5x+12+2x-7=180.$$

$$7x+5=180.$$

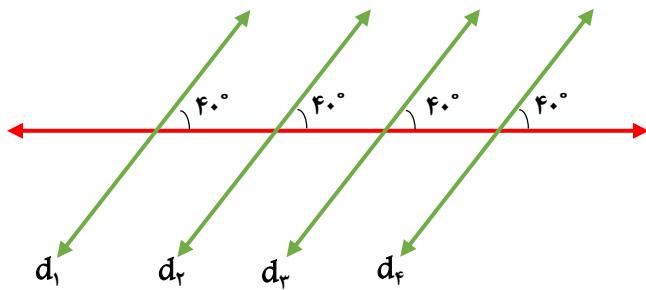
$$7x=180-5.$$

$$x=\frac{175}{7}=25$$

نکته: اگر به جای دو خط موازی سه یا چهار یا چند خط موازی باشند و خط موربی آنها را قطع کند باز هم زاویه های تند و تشکیل شده با هم و زاویه های باز تشکیل شده با هم مساوی اند و همینطور هر زاویه تند و باز مکمل هستند و عکس نتیجه گیری صفحه قبل نیز صحیح می باشد.

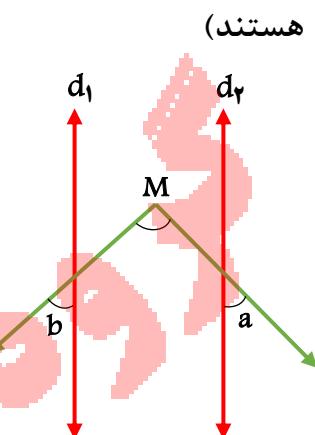
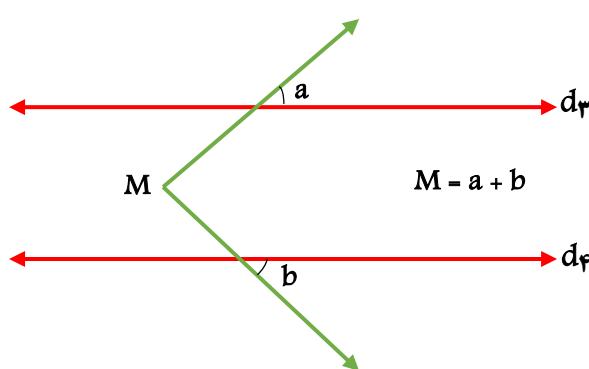
مثال: در شکل مقابل خطوط d_1, d_2, d_3, d_4 موازی اند زیرا زاویه های تند ایجاد شده همگی

برابرند.

نکته: در هر شکل مقابل زاویه m با مجموع زاویه های a و b برابر می باشد. (زاویه های a و b تند)

$$(d_1 \parallel d_2), (d_3 \parallel d_4)$$

نکته: در چند ضلعی های منتظم با تعداد اضلاع زوج ضلع های روبرو موازی هستند.

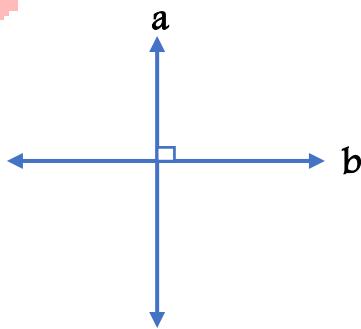
نکته: در متوازی الاضلاع، مستطیل، لوزی و مربع اضلاع روبرو دو به دو موازی هستند و در ذوزنقه فقط دو ضلع موازی وجود دارد.

تعامد:

اگر زاویه بین دو خط متقاطع b و a برابر 90° درجه باشد می گوییم دو خط بر هم عمودند و

می نویسیم : $b \perp a$ (علامت عمود بودن)

مثال: در شکل زیر a بر b عمود است یا a و b بر هم عمودند می نویسیم: $a \perp b$

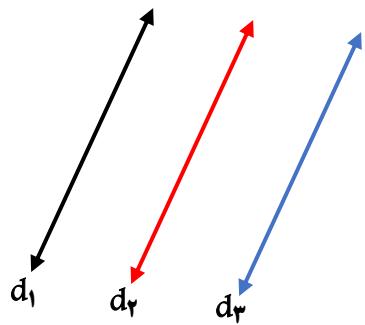

$$a \perp b$$

نکته: علامت عمود بودن دو خط بر هم تشکیل زاویه قائمه در محل برخورد دو خط می باشد.

چند قانون در مورد خطوط موازی و عمود برهم

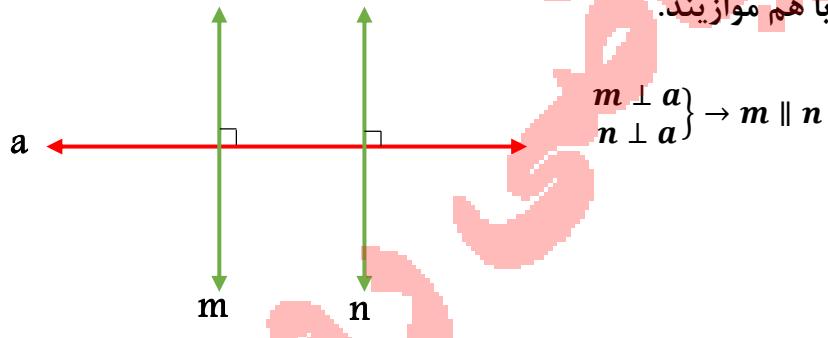
الف) دو خط موازی با یک خط خودشان موازیند.

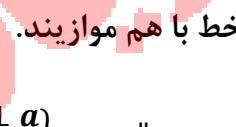
$$\left. \begin{array}{l} d_1 \parallel d_2 \\ d_2 \parallel d_3 \end{array} \right\} \rightarrow d_1 \parallel d_3$$

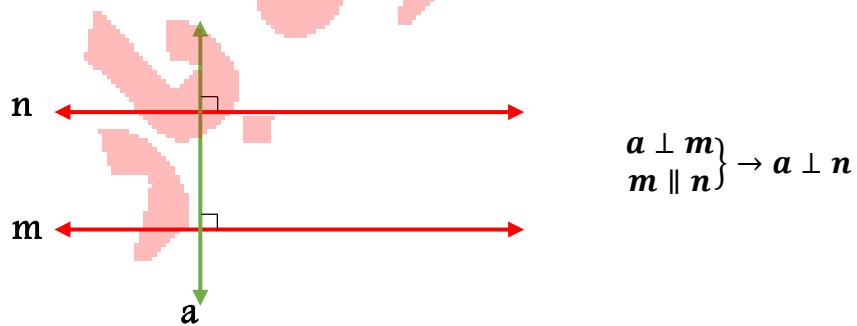
ب) دو خط عمود بر یک خط با هم موازیند.

$$\left. \begin{array}{l} m \perp a \\ n \perp a \end{array} \right\} \rightarrow m \parallel n$$

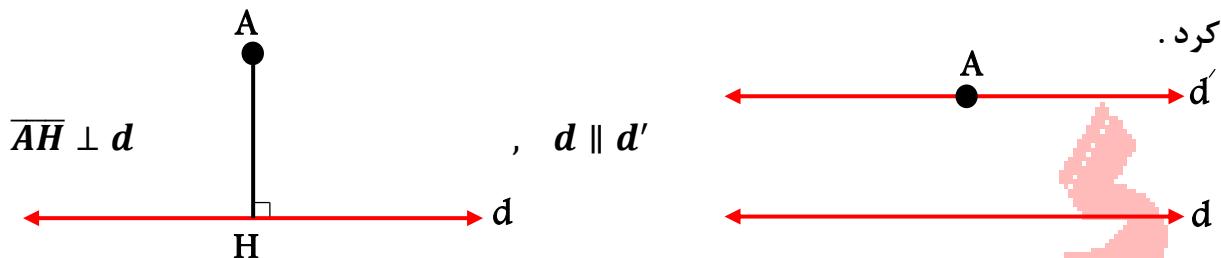

پ) اگر خطی بر یکی از دو خط موازی عمود باشد بر دیگری نیز عمود است.

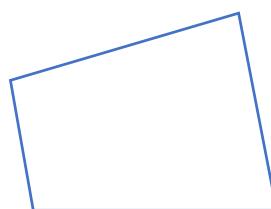
$$\left. \begin{array}{l} a \perp m \\ m \parallel n \end{array} \right\} \rightarrow a \perp n$$

ت) از یک نقطه خارج یک خط فقط یک خط عمود بر آن و یا یک خط موازی با خط می‌توان رسم کرد.

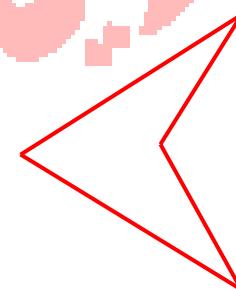

چهارضلعی:

یک چند ضلعی که دارای چهار ضلع و چهار زاویه باشد چهارضلعی نام دارد و دارای دو نوع محدب و مقعر می‌باشد و ضمناً مجموع زاویه‌های داخلی هر چهارضلعی اعم از محدب یا مقعر ۳۶۰ درجه است.

چهارضلعی محدب

چهارضلعی مقعر

متوازی الاضلاع

مستطیل

لوزی

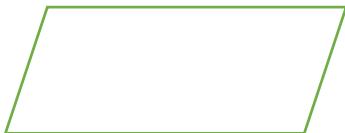
مربع

ذوزنقه

نکته: انواع چهارضلعی:

متوازی الاضلاع:

چهار ضلعی که ضلع های روبرو آن دو به دو با هم موازی هستند متوازی الاضلاع نامیده می شود.

خواص متوازی الاضلاع

الف) در هر متوازی الاضلاع ضلع های روبرو مساوی اند.

ب) در هر متوازی الاضلاع زاویه های روبرو مساوی اند.

پ) در هر متوازی الاضلاع قطرها هم دیگر را نصف میکنند.

ت) در هر متوازی الاضلاع زاویه های مجاور مکمل هستند (یعنی مجموعه شان 180° درجه می باشد)

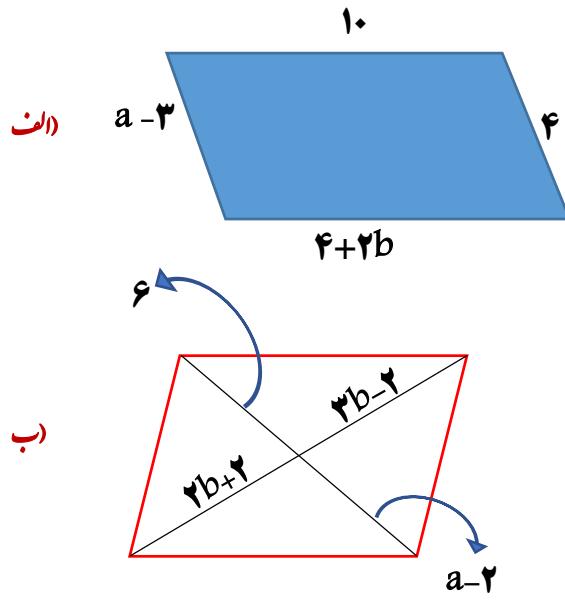
ث) در هر متوازی الاضلاع طبق تعریف ضلع های روبرو دو به دو موازیند.

نکته : هر چهار ضلعی تنها یکی از پنج خاصیت بالا را دارا باشد متوازی الاضلاع است .

نکته : در متوازی الاضلاع قطرها نیمساز زاویه ها نیستند.

نکته : اگر یک چهار ضلع دو ضلع روبرو مساوی و موازی داشته باشد متوازی الاضلاع است.

تمرین: در هر شکل زیر مقدار A و B را پیدا کنید. (از خواص متوازی الاضلاع کمک بگیرید)

مستطیل:

متوازی الاضلاعی (هر چهار ضلعی) که چهار زاویه 90° درجه یا قائمه دارد مستطیل نام دارد.

نکته: متوازی الاضلاعی که یک زاویه اش 90° درجه باشد طبق خواص متوازی الاضلاع بقیه زاویه

هایش هم 90° درجه می‌شود و مستطیل است.

نکته: مستطیل نوعی متوازی الاضلاع است.

خواص مستطیل:

چون مستطیل نوعی متوازی الاضلاع است پس تمام خاصیت‌های متوازی الاضلاع را دارا می‌باشد

و علاوه بر آن‌ها دو خاصیت دیگر نیز دارد:

الف) در مستطیل قطرها مساوی‌اند.

ب) در مستطیل چهار زاویه برابر 90° درجه هستند.

نکته: هر چهار ضلعی که قطرهایش مساوی باشد همیشه مستطیل نیست و در صورتی مستطیل است که قطرها علاوه بر مساوی بودن همیگر را نصف کنند.

نکته: در مستطیل قطرها معمولاً نیمساز نیستند مگر اینکه اضلاع همه برابر باشند.

لوزی:

لوزی متوازی الاضلاعی (چهار ضلعی است) که چهار ضلع برابر دارد.

نکته: متوازی الاضلاعی که دو ضلع مجاورش برابر باشد طبق خواص متوازی الاضلاع می‌فهمیم که چهار ضلع آن برابر می‌شود و شکل به لوزی تبدیل می‌گردد.

نکته: لوزی نوعی متوازی الاضلاع است.

خواص لوزی:

لوزی نوعی متوازی الاضلاع است تمام خاصیت های متوازی الاضلاع را دارد و علاوه بر آن سه خاصیت دیگر نیز دارد.

الف) در لوزی قطرها برهم عمودند.

ب) در لوزی قطرها نیمساز زاویه های مقابل هستند.

پ) در لوزی ضلعها برابرند.

نکته: هر چهار ضلعی که قطرهایش بر هم عمود باشند همیشه لوزی نیست و در صورتی لوزی است که علاوه بر عمود بودن همیگر را نصف کنند به عبارتی قطرها عمود منصف باشند.

مربع :

متوازی الاضلاعی (چهار ضلعی) که چهار ضلع مساوی و چهار زاویه 90° درجه داشته باشد مربع نامیده می شود.

نکته: مربع نوعی متوازی الاضلاع، نوعی مستطیل و نوعی لوزی است.

نکته: اگر یک متوازی الاضلاع اضلاع مجاور برابر و یک زاویه 90° درجه باشد داشته باشد به مربع تبدیل می شود.

خواص مربع :

چون مربع متوازی الاضلاع، لوزی و مستطیل است پس تمام خواص سه شکل را دارد.

نکته: مستطیلی که دو ضلع مجاورش برابر باشد به مربع تبدیل می‌شود.

نکته: لوزی که یک زاویه 90° درجه داشته باشد به مربع تبدیل می‌شود.

ذوزنقه:

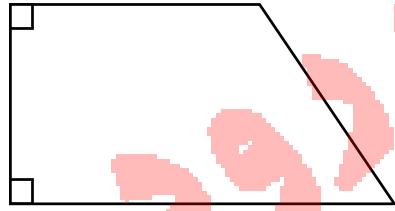
چهار ضلعی که فقط دو ضلع آن با هم موازی است ذوزنقه نام دارد.

خواص ذوزنقه:

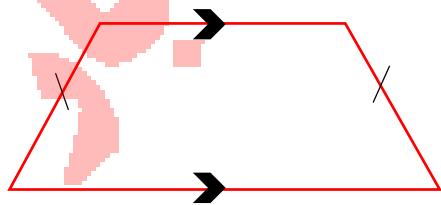
تنها خاصیت ذوزنقه علاوه بر موازی بودن دو ضلع رو برو این است که زاویه های مجاور بر هر ساق مکمل هستند.

دو نوع خاص از ذوزنقه:

(الف) ذوزنقه ای که دو زاویه قائم داشته باشد ذوزنقه قائم الزاویه نام دارد.

(ب) ذوزنقه ای دو ساق برابر داشته باشد ذوزنقه متساوی الساقین نام دارد.

چند نکته :

الف) اگر وسط ضلع ها یک مربع را به طور متوالی به هم وصل کنیم چهار ضلعی جدید نیز یک مربع است.

ب) اگر وسط ضلع های یک مستطیل را به طور متوالی به هم وصل کنیم شکل حاصل یک لوزی است.

پ) اگر وسط ضلع های یک لوزی را به هم وصل کنیم شکل حاصل یک مستطیل است.

ت) اگر وسط ضلع های یک متوازی الاضلاع را به طور متوالی به هم وصل کنیم چهارضلعی حاصل یک متوازی الاضلاع است.

ث) اگر وسط ضلع های یک چهارضلعی محدب دلخواه را به طور متوالی به هم وصل کنیم چهارضلعی حاصل نیز یک متوازی الاضلاع است.

ج) از برخورد نیمسازهای زاویه های داخلی هر متوازی الاضلاع یک مستطیل به دست می آید.

ه) از برخورد نیمسازهای زاویه های داخلی هر مستطیل یک مربع حاصل می شود.

ح) از برخورد نیمسازهای زاویه های داخلی هر لوزی یا هر مربع یک نقطه حاصل می شود زیرا در لوزی و مربع قطرها نیمساز زاویه های داخلی هستند.

کاشی کاری

در کاشی کاری ها کاشی ها طوری کنار هم قرار می گیرند که جای خالی بین آنها نباشد و روی هم قرار نگیرند در این صورت سطح به طور کامل پوشیده می شود.

نکته: در کاشی کاری از یک یا چند نوع کاشی استفاده می شود.

نکته: زمانی کاشی کاری درست انجام می شود که مجموع زاویه های تشکیل شده در هر راس 360°

درجه باشد.

نکته: با کاشی هایی به شکل مثلث متساوی الاضلاع مریع شش ضلعی منتظم و چهار ضلعی محدب یک سطح پوشیده می شود.

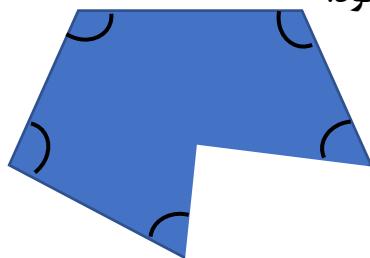
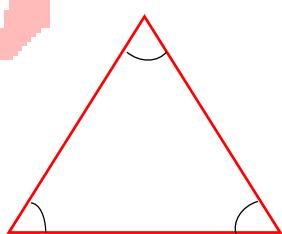
نکته: با هر چهار ضلعی دلخواه نمی توان کاشی کاری کرد ولی با همه چهار ضلعی های محدب یک سطح کاشی کاری می شود.

نکته: در صورتی با یک چند ضلعی (یا n ضلعی) منتظم یک سطح کاشی کاری می شود که درجه بر هر زاویه درون آن بخش پذیر باشد.

مثال: با کاشی های هشت ضلعی منتظم یک سطح پوشیده نمی شود زیرا 360° درجه بر هر زاویه داخلی هشت ضلعی منتظم بخش پذیر نیست.

زاویه داخلی:

زاویه از برخورد دو ضلع یک چند ضلعی درون آن ایجاد می شود زاویه داخلی یا درونی یک چند ضلعی گفته می شود.

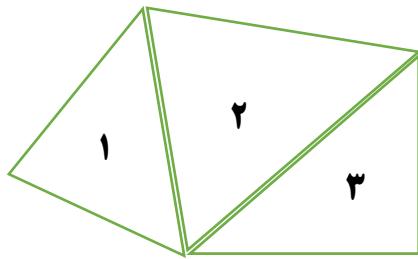

زاویه های مشخص شده زاویه ی داخلی شکل است.

مجموع زاویه های داخلی یک چند ضلعی:

می دانیم مجموع زاویه های داخلی یک مثلث برابر 180° است و بر این اساس مجموع زاویه های داخلی یک چند ضلعی تعیین می شود به این صورت که چند ضلعی از یک راس به چند مثلث تقسیم شده و مجموع زاویه های داخلی با مجموع زاویه های داخلی مثلث ها برابر می شود.

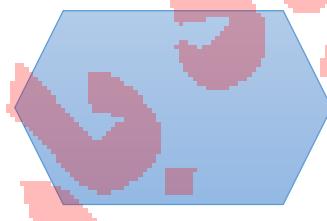
مثال: پنج ضلعی مقابل به سه مثلث تقسیم شده است پس مجموع زاویه های داخلی پنج ضلعی $= 5 \times 180^\circ = 900^\circ$ می باشد

مجموع زاویه های داخلی هر چند ضلعی از رابطه زیر به دست می آید:

$$\text{مجموع زاویه های داخلی هر } n \text{ ضلعی} = (n - 2) \times 180^\circ$$

مثال: مجموع زاویه های داخلی شکل مقابل چند درجه است؟

$$\text{مجموع زاویه های داخلی} = (6 - 2) \times 180^\circ = 4 \times 180^\circ = 720^\circ$$

مثال: مجموع زاویه های داخلی یک ۱۲ ضلعی چند درجه است؟

$$\rightarrow \text{پاسخ} \quad 10 \times 180^\circ = (12 - 2) \times 180^\circ = 1800^\circ$$

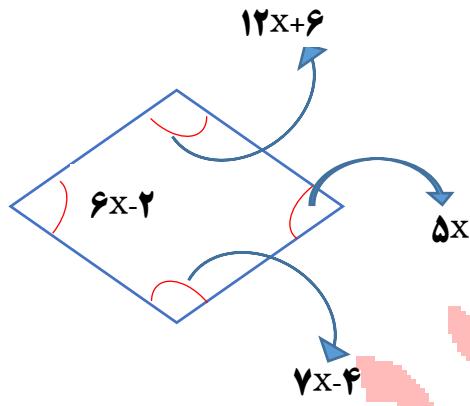
مثال: مجموع زاویه های داخلی یک n ضلعی 2160 درجه است. n برابر چه عددی است؟

$$(n - 2) \times 180 = 2160 \rightarrow \text{پاسخ}$$

$$180n - 360 = 2160 + 360 \rightarrow 180n = 2520 \rightarrow n = 14 \rightarrow \text{معادله}$$

مثال: مجموع زاویه های داخلی یک 9 ضلعی با مجموع زاویه های درونی چند مثلث برابر است؟

پاسخ : همیشه 2 تا کمتر یعنی با 7 مثلث برابر است.

مثال: در شکل مقابل مقدار x چقدر است؟

$$(4-2) \times 180 = 2 \times 180 = 360 \rightarrow \text{داخی های زاویه مجموع}$$

$$12x + 6 + 5x + 7x - 4 = 360.$$

$$30x = 360.$$

$$x = 12$$

اندازه هر زاویه داخلی یک چند ضلعی منتظم:

چون زاویه های داخلی یک چند ضلعی منتظم با هم برابرند پس هر زاویه داخلی یک چند ضلعی منتظم از رابطه مقابل به دست می آید

$$\frac{(n-2) \times 180}{n}$$

مثال: هر زاویه داخلی یک ۸ ضلعی منتظم چند درجه است؟

$$n=8 \rightarrow \frac{(8-2) \times 180}{8} = \frac{6 \times 180}{8} = \frac{1080}{8} = 135$$

پاسخ

مثال: هر زاویه داخلی یک n ضلعی منتظم ۱۴۴ است، n برابر چند است؟

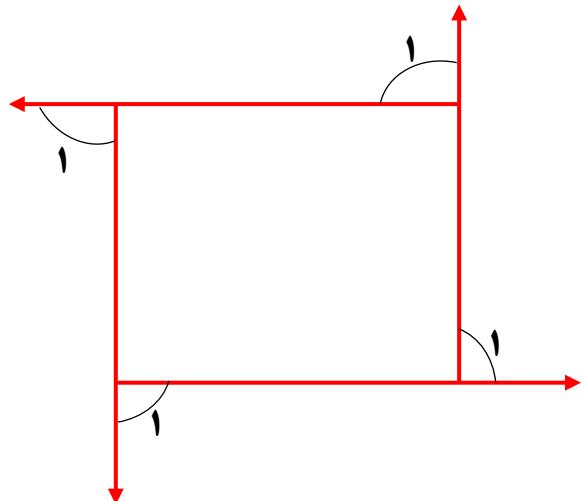
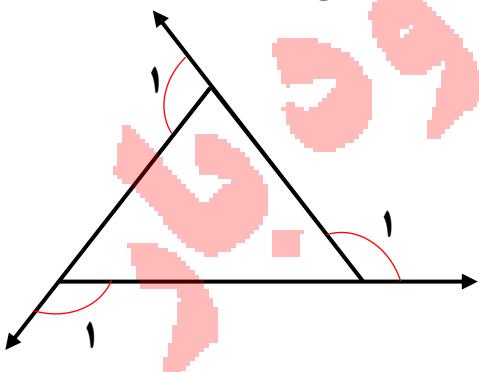
$$\frac{(n-2) \times 180}{n} = 144 \rightarrow (n-2) \times 180 = 144n \rightarrow 180n - 360 = 144n \rightarrow 180n - 144n = 360$$

$$\rightarrow 36n = 360 \rightarrow n = 10$$

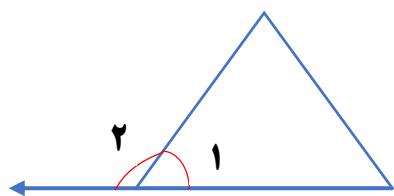
زاویه خارجی:

در یک چند ضلعی محدب زاویه‌ای که در هر راس بین یک ضلع و امتداد ضلع دیگر تشکیل می‌شود زاویه خارجی نامیده می‌شود.

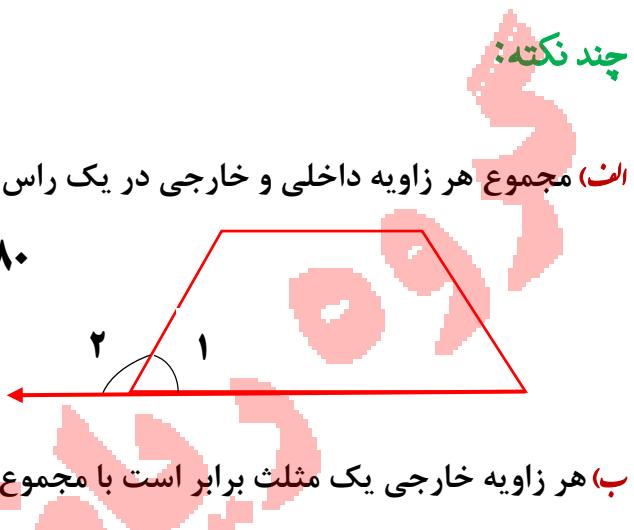
مثال: در شکل‌های زیر زاویه‌هایی که با عدد ۱ نامگذاری شده، زاویه خارجی هستند.

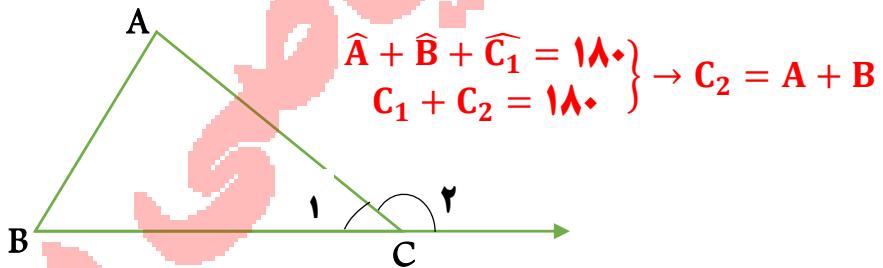
نکته: در هر راس چند ضلعی محدب دو زاویه خارجی به وجود می‌آید و چون آن دو متقابل به راس هستند با هم مساوی هستند و هر چند ضلعی محدب به تعداد ضلع‌ها برابر زاویه خارجی دارد.

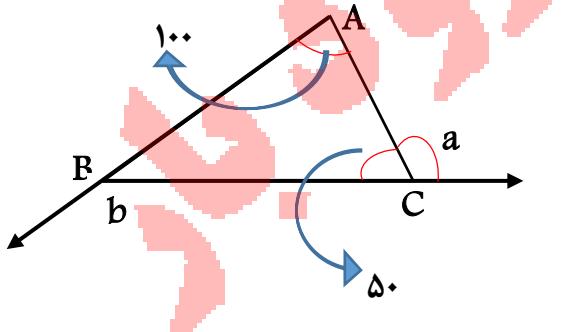
$$\hat{B}_1 + \hat{B}_2 = 180$$

ب) هر زاویه خارجی یک مثلث برابر است با مجموع دو زاویه داخلی غیر مجاورش.

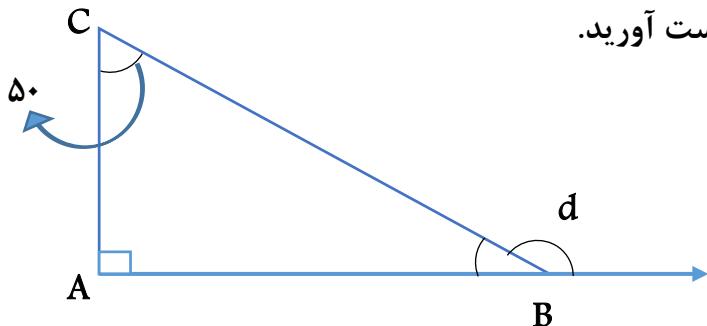

مثال: در شکل مقابل مقدار a و b را بدست آورید.

$$\text{زاویه خارجی } b = 100 + 50 = 150, a = 180 - 50 = 130$$

مجموع زاویه داخلی و خارجی مجاور هم ۱۸۰ است.

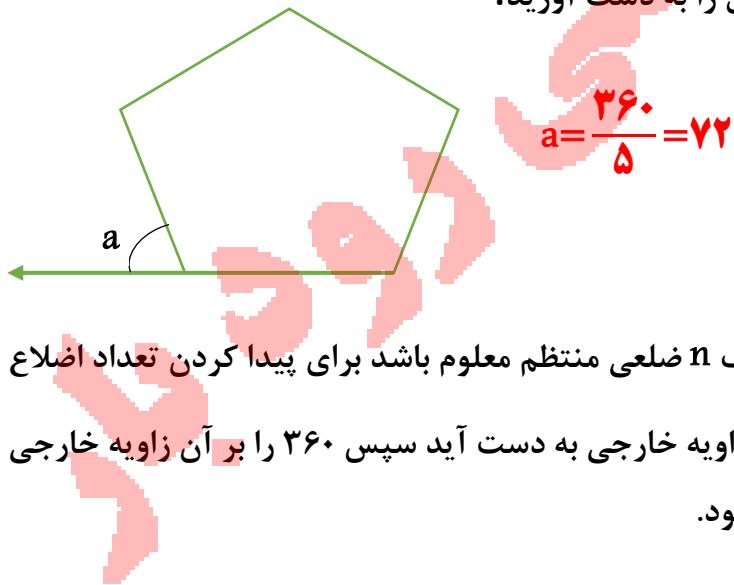

تمرین: در شکل داده شده مقدار d را بدست آورید.

نکته: مجموع زاویه های خارجی هر مثلث و حتی مجموع زاویه های خارجی هر چند ضلعی محدب 360 درجه می باشد.

نکته: هر زاویه خارجی یک چند ضلعی منتظم از رابطه $\frac{360}{n}$ بدست می آید که در آن n همان تعداد ضلع میباشد.

مثال: در شکل داده شده مقدار مجھول را به دست آورید.

$$a = \frac{360}{5} = 72$$

نکته: اگر یکی از زاویه های داخلی یک n ضلعی منتظم معلوم باشد برای پیدا کردن تعداد اضلاع ابتدا آن زاویه را از 180 کم می کنیم تا زاویه خارجی به دست آید سپس 360 را بر آن زاویه خارجی تقسیم می کنیم تا تعداد ضلع تعیین شود.

مثال: یک زاویه داخلی یک چند ضلعی منتظم 144 درجه است. این شکل چند ضلع دارد؟

$$\text{تعداد ضلع} \rightarrow \frac{360}{180-144} = \frac{360}{36} = 10$$

تمرین: در شکل مقابل مقدار x چقدر است؟

